

Csikós Attila

HOHE MESSE

A hatvanas évek elején édesanyám eladta keresztretjvényen nyert, három bakelit lemezt tartalmazó Bach albumát, mert édesapámmal szerettek volna egy íróasztalt, és egyszer kettesben elmenni étterembe is. Az emberi szabadság határtalan. Ugyanakkor nem tölt ki minden hézagot, sosem lehet egybefüggő egész, hiszen az ember nem lehet ugyanakkor Istent idézően elvarázsolts, amikor jóllakott.

Hosszan tipródott a szerény, de otthonos albérleti szobában, az ablakon ki-kínézve az épülő Derkovits lakótelep felé, az egyik első őszi délutánon, miután még egyszer, utoljára meghallgatta a H-moll misét.

A hatvanas évek elején csak pár éve, hogy elkezdtek a forradalom után elítéltek kivégzéseit. A szombathelyi őszi délután mégis *ugyanolyan* volt. A mindenség örök és egyetemes (példaértékű és etalonnak állítható) sárga, alkonyi fényekkel beszórt, még fáradt zöld párában lebegő, de ereszkedő dallammenetű, egészében véve boldog – ha ez a szó egyáltalán lehet a kiegyensúlyozott, az életre bölcsen és mégis parányit megszeppenten rátekintő, kissé *spleen-es* lelki állapot színónimája – szeptemberi kora estéje közeledett. A Fő téri „Hangya” tömve emberekkel, a padokon párok, sakkozó öregurak. Akkor még nem esett, felhős sem volt az ég. Az egész még egy egybefüggő és koherens beszéd, alany és állítmány békés és nyelviileg nem kifogásolható együttállása, szóváltásba keveredett ragok és levert mellékevek. Az áruházzal szembeni kis, füves részen kinyílt egy szál virág. Fura. Nagymamám a Rendelőintézetben, mivel főorvosa, Dr. Vukán nem rendelt aznap délután, asszisztensként fájdalommentesen kihúzza egy beteg bal felső hatását. A Rendelővel szemben ácsorgó Lenin-szobor bronza lassan hűlni kezd. Megy le a nap. Ugyanakkor édesapám Utassy versét javasolja közlésre a Vas Népe szerkesztőségében. Az ember nem ugyanott, nem ugyanakkor, és sosem ugyanúgy szabad. Függőleges, nyolc betű, Magyarország miniszterelnöke. Pár éve volt, hogy felvonultunk a szobra mellé, a magyar szabadság mellett tüntetni, megint és megint. És megint. Pár év szabadság. A szobrok szabadsága is viszonylagos, ugyanis az a szobor, ami kétezerhatban még a szabad-

ságvágy, a felszabadulás reményének és állítmányi megtestesülésének bizonyítéka volt, ma egy hiányos mondszerkezet – vö. Ruskik, haza! Máshol áll alanya, állítmánya. Vízszintes, négy betű. Élet. Okozó tényező, írja a szótár, működtető energia az emberben, az állatokban és a növényekben. A hatvanas évek elején édesanyám sok rejtvényt megfejtett, egyet, talán a maga kíváncsiságából – működtető energiától áthatva –, talán apám biztatására beküldött, hátha nyer. Nyert. Bach H-moll miséjét három bakelit korongon *Johann Sebastian Bach, Dresdner Kreuzchor, Staatskapelle Dresden, Rudolf Mauersberger* felirattal ezerkilencszázötvenkilencből.

Persze, ha az élet okozó tényező, akkor elgondolkodhatunk, hogy a szabadság csak okozat-e, azaz az életből mint leírhatóból és megismerhető valóságból fakadó „attribútum”, vagy éppenséggel ok, a születésre lehetőséget teremtő (miként hat nap alatt), a lét bizonyosságát bárdolatlanul a sötét Univerzum képébe dörgölő premissza-e, tehát afféle *feltétel*, afféle *vágy*, afféle *gondolat*, *szikra*, azaz az okozó tényező oka, mely nélkül nincs is okozat, nincs semmit sem „okozó” élet, nincs Teremtés, és Teremtés nélkül Isten se talán, nincsen sors se, mely a szabadságra, mint „olyanra” visszanéz, hogy követi-e még? Én tudom, hogy sokan feltették már ezt a kérdést, és meg is van a pontos válasz, de. A válasz annyira evidens, mondhatni triviális, hogy az embernek néha el kell adni keresztrejtvényen nyert, díszdobozos Bach lemezeit pár évvel ötvenhat után egy esősbe forduló, amúgy korábban derűs őszi napon.

Az antikvárium, mely a Fő tér végén, mindjárt a Ferencesek temploma előtt, szemben a Keringővel állt, általában négykor már bezárt. Édesanyám épp zárásra érkezett a Sportházból, mert elhúzódtott egy megbeszélés a következő évad színházi előadásairól, s mert indulásakor még tiszta volt az ég, esernyőjét hátrahagyva lépett ki a Művelődési és Sportház dolgozói bejáratán, nem számolt az eső lehetőségével, ám mert ettől függetlenül az eleredt, mi több, zivatar-szerűen tombolni kezdett, bőrig ázva lépett be a por szagú, nyomdafesték és Rácز bácsi hajszeszétől meglepően édeskés illatú üzletbe. Hosszú szőke haját, ami az úton a hátára tapadt, még a nagy üvegajtó előtt kicsavarta. Csuromvíz volt. Még szerencse, hogy a díszdobozt a bakelitekkel betekerte egy Nagycsemegés nejlonszatyorba. Még szerencse, hogy esett, mert Rácз bácsi gyűlölte a vizet. Így nem indult el haza

pontban négy óraker, s így édesanyám még éppen el tudta adni a lemezeket. Alig múlt valamin.

Állt a polcok előtt a nagy utcai vitrinben, az utcáról talán nem is látszott, és megilletődött és szomorúan eladta élete egyetlen *nyereményét*, hogy egy vagy két bő bekezdéssel szabadabb legyen a története. Amint a közlés, par excellence a jelentés is kitör a mégoly szabad és jelentés és közlés nélküli nyelvi szerkezetekből is, a kisebb nyomás felé halad, árad, magasztosul, jelzősödni és terjengeni kezd. (Írni lehet *posztmodernül*, olvasni nem.)

A határtalanság érzése is emberi, különben nem tudnánk értelmezni sem Bachot, sem a Bibliát, és különösen – e kiművelt rajongásokon túl, később – nem fedeznék fel egyre figyelmeztetőbben magunkon az évek múltával az agorafóbia tüneteit, egyre aggasztóbb jeleit a tértől, az időtől, végső soron a szabadságtól való tartózkodásunknak, gyötrő szükségét annak, hogy tisztában legyünk a hónapok, napok és aztán az órák szabta keretekkel, végső határaival minden mondatnak, minden birtoklásnak és minden imperativusnak. Határtalanságba zárva, ahogy Nagy Imre kommunistaként a parlamenti *dolgozóban*. Alig pár éve volt. Hogy szabadságunk, mint egy kvantumfizikai kísérlet során, mindenkinek máskor, máshogy és más kvantitív jellemzőkkel mutatkozott meg a rendszerváltás után, az talán éppen annak a bizonyítéka, hogy *valami* mégiscsak történhetett.

Miután eladta a H-moll misét, édesanyám becsukta maga mögött az antikvárium ajtaját, és megállt a Márkus Emília házával szemközti bejáratban. Langyos volt a könnyű szél, esőszagot hozott, szakadoztak a felhők, és kedve lett volna meginni egy duplát a szomszédos vendéglőben, de aztán mégis úgy döntött, hogy elindul a Belsikátoron át a buszpályaudvar felé.

Bach H-moll miséjének három bakelit korongja, *Johann Sebastian Bach, Dresdner Kreuzchor, Staatskapelle Dresden, Rudolf Mauersberger* felirattal pedig bekerült Ráczi bácsi legszebb, elhúzzható üveggel felszerelt tárlóinak egyikébe, nyomattal kifelé.

El kell, hogyne kéne! hagyni bizonyos tárgyakat (megszabadulni, konvertálni, lemondani róluk, elengedni), bizonyos lejtéseket a szövegben. Melyek időre, korra, földrajzi elhelyezkedésre utalnak, bizonyos szavakat, melyek súlyt raknak az emberekre, miáltal ők *újraélik* ezeket a terheket. Így minden kor számára az élet, ez a lassú monológ, újra

meg újra titok marad. A tömörítés nem stilisztikai mód, hanem a túlélés feltétele. Húzni. Miáltal élni. Eladni, eladni, eladni egy rétegzettebb narratíva és szerkezet reményében, élni a cselekményben, nem beleolvadni magunk (lásd: íróasztal és kettes' vacsora ígérete).

Miután meglett az íróasztal, és a kettesben tervezett vacsora talán elmaradt, apám sokat dolgozott, akkor kezdte a Jelentkezünket, meg kellett egy szék is, ha már az íróasztal meglett, a vesszőket ki kell tenni (asztal, szék), a tárgyragokat az életben (kellett venni egy széket is).

A regények szükségszerűen bonyolódnak, az ágyhoz kell dunyha, huzat, ágas-bogassá válik az élet, a cselekmény mindegyre felüti a fejét, és magyarázatokat követel: ki, kivel, mikor? Rajcsák Ferit kiengedték, a fegyveres összeesküvés vádját nem sikerült rábizonyítani, de ehhez is kellett egy szék, amire támaszkodhatunk: köpött. Spicli lett, bár utóbb az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárából előkerülő dokumentumok szerint éppen az a sógora tartotta „Majrés” fedőnéven a kapcsolatot a *szolgálattal*, aki Feriről terjeszteni kezdte az egész gyalázatot.

Karácsony előtt, a szokásos nagytakarítás közben, a Rakéta típusú szovjet porszívó motorjának zajában is ijesztő hangerővel, szokatlan időpontban, délelőtt tizenegy órakor, háromszor egymás után megszólalt a csengő. Szürke, fáradt szombati nap volt, esett is valami, se hó, se eső. Édesanyám kikapcsolta a porszívót, melynek turbinaszerűen kiképzett villanymotorja még vagy két percig, egyre lassuló mozgással, egyre halkabban forgott tovább, és az ajtóhoz sietett. Összehúzta mellén a blúzát, kapkodva a hajába túrt, és bizonytalanul, kissé ijedt arckifejezéssel ajtót nyitott.

Pápó, nagymamám testvére, a bohém és művelt suszter, későbbi iskolai pedellus mosolygott rá a lépcsőházban, borostás arcán szétszaladó redők mögül csillogó szemmel, puha télikabátban, kalapban, kezében egy sietősen becsomagolt, szalaggal átkötött csomaggal. Nem szólt semmit, csak kacshintott, és Édesanyám kezébe nyomta a pakkot a szalaggal.

Bach H-moll miséjének három bakelit korongja volt, a díszdobozon *Johann Sebastian Bach, Dresdner Kreuzchor, Staatskapelle Dresden, Rudolf Mauersberger* felirattal. Egyenesen Rácz bácsi egyik legszebb vitrinéből. Valamelyik lemez papírtokjában később megtalálták azt a

feladóvevényt, mellyel Édesanyám beküldte a keresztretjvényben megfejtett mondatot.

Az egészben talán az a legmeglepőbb, hogy Pápó mit sem tudott az asztról, a vacsoráról és a székről, arról az esős, őszi délutánról, csak azt tudta, hogy Édesanyám szereti a H-moll misét.

Aztán, ahogy ott álltak egymást átölelve, félig az előszobában, félig még a félhomályos lépcsőházra nyíló ajtóban, Édesanyámnak az is eszébe jutott, hogy akkor kell venni egy lemezjátszót is, mert a régi időközben tönkrement, talán el kell majd adni a régi kredencet, úgysis beszorult a felső fiók, s így akkor nem lesz vége a hurcolkodásnak, ahogy a történetet sem lehet befejezni, a múltat tehát, sem eltörölni, sem lezárni, amiből meg az következik, hogy a jelen *szabadság* is igen kiszámíthatatlan állapot. Sosem tölt ki minden rést és hézagot, sosem teríthető ki, mint széthajtogatott hasáb (vö.: pokróc) a létezés teljes felületén, de valahogy mégis tapasztalható és *megélhető*.

Kék angyal